

Gospodarka o Obiegu Zamkniętym (GOZ) – dlaczego to jedyna słuszna alternatywa dla tradycyjnego modelu kup i wyrzucić?

Jeszcze do niedawna dominował prosty schemat – dana firma wytwarza produkt, konsument go nabywa i zużywa, a na koniec wyrzuca. Przez lata model ten wydawał się efektywny, jednak w dobie rosnącej świadomości ekologicznej coraz wyraźniej dostrzegamy jego ograniczenia oraz negatywne skutki środowiskowe. Wynikające z niego wyzwania doprowadziły do ukształtowania się nowej koncepcji – Gospodarki o Obiegu Zamkniętym (GOZ). Głównym założeniem tego podejścia jest maksymalne wydłużenie cyklu życia produktów i utrzymanie surowców w obiegu gospodarczym, co ma kluczowe znaczenie dla przyszłych pokoleń.

„Kup i wyrzucić”, czyli tradycja, która staje się przeszłością

Tradycyjny model gospodarki opiera się na stałym schemacie: pozyskać surowce, wyprodukować z nich przedmioty, sprzedać je, wykorzystać, a następnie wyrzucić. Choć przez lata rozwiązanie to wydawało się optymalne, ma jednak istotne wady.

Problem w takim sposobie funkcjonowania tkwi w konieczności nieustannego sięgania po nowe zasoby. W efekcie, **im więcej kupujemy i im szybciej pozbywamy się produktów, tym więcej trzeba wydobyć surowców, zużyć energii i zagospodarować odpadów**. To z kolei prowadzi do wielu negatywnych konsekwencji, których głównym przejawem jest rosnąca ilość produkowanych śmieci.

Według raportu Programu Narodów Zjednoczonych ds. Środowiska (UNEP) w 2023 roku na świecie powstało około 2,1 mld ton odpadów komunalnych¹. Co gorsza, jeśli nic się nie zmieni, **do 2050 roku ich ilość może wzrosnąć do 3,8 mld ton rocznie**. Skala zjawiska jest ogromna: 2,1 mld ton rocznie oznacza średnio około 5,8 mln ton odpadów dziennie, czyli niemal 67 ton w każdej sekundzie.

To, co trafia do kosza, stanowi jednak tylko część problemu. Każdy produkt ma swoją historię jeszcze zanim znajdzie się w naszym domu. Wymaga użycia surowców, energii, wody, pracy fabryk i transportu. Przykładem niech będzie telefon – zanim trafi do użytkownika, trzeba wydobyć potrzebne materiały, wyprodukować podzespoły, złożyć urządzenie, przewieźć je do punktu sprzedaży, a następnie dostarczyć do klienta. Jeśli po jakimś czasie telefon zostanie zastąpiony nowym modelem, cały proces trzeba powtórzyć. **Skutkuje to ogromnym zużyciem zasobów naturalnych i energii**.

¹ <https://www.unep.org/resources/global-waste-management-outlook-2024>

Do tego wszystkiego dochodzi **problem niewłaściwego zagospodarowania odpadów**. Według UNEP zaledwie 60% odpadów komunalnych trafia obecnie do kontrolowanych instalacji². Pozostała część może być niewłaściwie składowana, spalana poza uregulowanym systemem lub trafiać do środowiska, powodując zanieczyszczenie gleby i wody.

Tradycyjny model ma więc jeszcze jedną poważną wadę – **marnujemy produkty, które często mogłyby nadal być używane**.

- Zamiast naprawić zepsuty sprzęt, wymieniamy go na nowy.
- Zamiast sprzedać lub oddać niepotrzebną rzecz, wyrzucamy ją.
- Zamiast odzyskać wartościowe materiały, tracimy je wraz z odpadem.

I to właśnie w tym miejscu pojawia się przestrzeń dla gospodarki o obiegu zamkniętym, która proponuje zupełnie inne podejście do produktów, surowców i odpadów.

Co to jest GOZ?

GOZ, czyli gospodarka o obiegu zamkniętym (ang. *circular economy*), to koncepcja, zgodnie z którą **dąży się do jak najdłuższego utrzymania wyrobów, materiałów i surowców w obiegu**. W praktyce oznacza to naprawianie, ponowne wykorzystywanie, odsprzedaż, odnawianie i recykling produktów, które w tradycyjnym modelu zbyt szybko stają się odpadami.

Podstawowym założeniem GOZ jest ograniczenie produkcji pierwotnej oraz minimalizacja ilości generowanych odpadów. Jeżeli zepsuje się telefon, wskazane jest jego naprawienie zamiast kupowania nowego. Kiedy z kolei przestanie być nam potrzebny, możemy go sprzedać lub przekazać komuś innemu. Dopiero gdy produkt nie nadaje się już do dalszego wykorzystania, powinien zostać poddany recyklingowi, co pozwoli odzyskać znajdujące się w nim materiały.

Dzięki temu gospodarka o obiegu zamkniętym pozwala ograniczyć zużycie surowców, energii i wody, a jednocześnie zmniejszyć ilość powstających odpadów.

Jak działa gospodarka o obiegu zamkniętym w Polsce?

Najlepszym przykładem tego, że GOZ z ekologicznej idei przekształca się w kierunek, który coraz mocniej znajduje odzwierciedlenie w przepisach i codzienności mieszkańców, jest nasz kraj. Polska przyjęła w 2019 roku „Mapę drogową transformacji w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym”, która określa zmiany związane m.in. z efektywnym wykorzystaniem zasobów, ograniczaniem odpadów i ponownym wykorzystaniem materiałów.

Dobrym przykładem jest działający w Polsce od 1 października 2025 roku system kaucyjny. Kupując napój, uiszczamy kaucję – 50 gr za plastikową butelkę do 3 litrów lub puszkę do 1 litra oraz 1 zł za szklaną butelkę wielokrotnego użytku do 1,5 litra. Po jego wypiciu możemy oddać opakowanie w punkcie zbiórki i odzyskać pieniądze. W ten sposób materiał nie staje się bezpowrotnie odpadem, ale może zostać zebrany, przetworzony i ponownie wykorzystany.

Dużą rolę w zakresie wdrażania GOZ odegrają również regulacje UE. W ramach unijnego planu działania na rzecz gospodarki o obiegu zamkniętym rozwijane są m.in. zasady projektowania trwalszych i łatwiejszych do naprawy produktów oraz rozwiązania mające zwiększyć możliwość

² <https://www.unep.org/zerowasteday/did-you-know/real-impact-waste>

ponownego wykorzystania materiałów. Szczególną uwagę poświęca się obecnie takim sektorom, jak elektronika, baterie, opakowania, tekstylia czy budownictwo.

GOZ – konieczność, a nie alternatywa. Co daje przejście na ten model?

Odejście od tradycyjnego modelu „kup i wyrzuć” na rzecz gospodarki o obiegu zamkniętym może dać wiele korzyści krótko- i długoterminowych, które odczujemy zarówno w perspektywie lokalnej, jak i globalnej. Oto 6 tych najważniejszych.

1. **Mniejsze zużycie surowców** – ponowne wykorzystywanie materiałów ogranicza potrzebę wydobywania kolejnych zasobów naturalnych.
2. **Mniej odpadów** – produkty są projektowane i wykorzystywane w taki sposób, aby jak najdłużej zachowywały swoją wartość i by po zakończeniu użytkowania mogły zostać ponownie wykorzystane lub poddane recyklingowi.
3. **Niższe zużycie energii i mniejsza emisja** – ograniczenie produkcji nowych rzeczy i wykorzystanie surowców wtórnych może zmniejszać zapotrzebowanie na energię oraz emisję gazów cieplarnianych.
4. **Oszczędności dla konsumentów i firm** – naprawa, ponowne wykorzystanie czy zakup produktów używanych bywa rozwiązaniem korzystniejszym finansowo niż ciągłe kupowanie nowych dóbr.
5. **Większa odporność gospodarki** – mniejsze uzależnienie od dostaw nowych surowców oznacza ograniczenie ryzyka ich niedoborów, wzrostu cen czy problemów z łańcuchami dostaw.
6. **Nowe miejsca pracy i modele biznesowe** – rozwój gospodarki o obiegu zamkniętym tworzy zapotrzebowanie na nowe usługi i specjalistów, a tym samym otwiera przed firmami niezliczone możliwości rozwoju.

Warto pamiętać, że GOZ nie oznacza całkowitego wyeliminowania produkcji nowych rzeczy. Koncentruje się na tym, aby wytwarzać mądrzej, korzystać z produktów dłużej i odzyskiwać z nich jak najwięcej wartości.

Podstawowe zasady GOZ w codziennym życiu

Wdrożenie gospodarki o obiegu zamkniętym nie jest wyłącznie zadaniem rządu, producentów czy dużych przedsiębiorstw. W jej rozwój może włączyć się każdy mieszkaniec, podejmując na co dzień bardziej świadome decyzje konsumenckie:

- **Przemyślane zakupy** – zanim wydasz pieniądze na nowy produkt, zastanów się, czy naprawdę go potrzebujesz. Wybieraj rzeczy trwałe i dobrej jakości, które posłużą Ci przez lata.
- **Naprawianie zamiast wyrzucania** – zepsuty sprzęt, mebel czy ubranie nie zawsze musi od razu trafić do kosza. Wielu przedmiotom, które na pierwszy rzut oka się zużyły, możesz dać drugie życie.

- **Ponowne wykorzystanie** – niepotrzebne rzeczy możesz sprzedać, oddać lub przekazać komuś, kto nadal będzie mógł z nich korzystać. Dzięki temu pozostaną w obiegu zamiast stać się odpadami.
- **Wybór materiałów z recyklingu** – kupując produkty zawierające surowce wtórne, wspierasz rynek recyklingu i zwiększasz zapotrzebowanie na materiały, które już raz zostały wykorzystane.
- **Prawidłowa segregacja** – gdy produkt rzeczywiście kończy swoje życie, zadbaj o jego właściwe zagospodarowanie. Dzięki temu część materiałów może zostać odzyskana i wykorzystana ponownie.

GOZ ma więc swój początek w naszych domach. Każda naprawiona rzecz, świadomy zakup oraz produkt oddany do ponownego wykorzystania oznacza mniej zmarnowanych surowców i odpadów. Pamiętajmy o tym, zanim skierujemy swoje kroki w kierunku kosza na śmieci.